ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

Διδαγμένο κείμενο από το πρωτότυπο

Πλάτωνος *Πολιτεία* 519C-520A

Α. Λησμόνησες (ή: Ξέχασες) πάλι, είπα εγώ, φίλε μου, ότι ο νόμος δεν ενδιαφέρεται γι' αυτό, πώς δηλαδή θα ευτυχήσει υπερβολικά μια μόνο κοινωνική τάξη μέσα στην πόλη, αλλά επιδιώκει (ή: ψάχνει να βρει τρόπους) αυτό να συμβεί σε ολόκληρη την πόλη, συνδέοντας αρμονικά τους πολίτες με την πειθώ και τη βία, κάνοντας (ή: πετυχαίνοντας) να μοιράζονται μεταξύ τους την ωφέλεια που ο καθένας μπορεί να προσφέρει στο σύνολο, και διαμορφώνοντας ο ίδιος τέτοιους άνδρες μέσα στην πόλη, όχι για να τους αφήνει (ελεύθερους) να στρέφεται ο καθένας όπου θέλει, αλλά για να τους χρησιμοποιεί (ή: αξιοποιεί) ο ίδιος με σκοπό τον ενωτικό δεσμό (ή : τη συνοχή) της πόλης.

Μονάδες 10

Β1. Για τον Σωκράτη (και τον Πλάτωνα) είναι **δίκαιος** ο **εξαναγκασμός** των φιλοσόφων της εποχής του ν' ασχοληθούν με τα κοινά (*δίκαια πρός αὐτούς ἐροῦμεν, … φυλάττειν*), γιατί είναι **άδικη** η τότε **αδράνειά** τους. Οι εραστές της παιδείας ως αυτοσκοπού ζουν στη μακαριότητα των πνευματικών ενασχολήσεων ως απόκοσμοι στοχαστές και μοναχικοί τύποι. Έτσι, η πολιτική δράση δεν εμπίπτει στα ενδιαφέροντά τους· αδιαφορούν για την εξουσία, τις τιμές, το σεβασμό των συμπολιτών τους· «δεν ξέρουν καλά-καλά πού βρίσκονται τα δικαστήρια, δεν έχουν πάει ποτέ στην αγορά, δεν μετέχουν σε πολιτικό κόμμα, δεν ενδιαφέρονται για τα προβλήματα της καθημερινής ζωής, για τις κοινωνικές ή άλλες κοσμικές εκδηλώσεις» (Πλάτωνος *Θεαίτητος*).

Ωστόσο, η αποχή από τον πρακτικό βίο σε μια δημοκρατία ορίζει τον *απολιτικό* άνθρωπο, ο οποίος

ΟΡΟΣΗΜΟ

απειλεί την ουσία και την ορθή λειτουργία του ίδιου του πολιτεύματος. Ο Θουκυδίδης δια στόματος Περικλή στον *Επιτάφιο* (40) χαρακτηρίζει άχρηστο *(άχρεῖον)* και όχι φιλήσυχο *(οὐκ ἀπράγμονα)* όποιον δεν συμμετέχει στα κοινά. Κι αυτό γιατί όποιος δεν ασκεί τα πολιτικά του δικαιώματα νοιάζεται μόνο για το ατομικό συμφέρον, νιώθει αυτάρκης ζώντας μόνος του· είναι αυτός που ο Αριστοτέλης στα *Πολιτικά* του χαρακτηρίζει «*ἢ θηρίον ἢ θεόν*».

Οι φιλόσοφοι, επομένως, έχουν χρέος να **ξεπεράσουν** την **ιδιοτέλεια** της **προσωπικής τους ευδαιμονίας** και να αξιοποιήσουν το θεωρητικό εξοπλισμό που διαθέτουν στο στίβο του πρακτικού πολιτικού βίου. Οφείλουν να στρατευτούν στην υπηρεσία του κοινωνικού συνόλου με πόνους και θυσίες. Το ηθικό χρέος προκύπτει από το γεγονός ότι μόνον αυτοί είναι προικισμένοι με εξαιρετικό νου και ικανότητες (*τάς βελτίστας φύσεις*), έχουν φτάσει στην ενόραση του Αγαθού *(ἰδεῖν τε τό ἀγαθόν καί ἀναβῆναι ἐκείνην τήν ἀνάβασιν)*, και άρα είναι πλασμένοι για μια ανώτερη αποστολή. Εξάλλου το ότι έφτασαν τόσο ψηλά το οφείλουν στην ίδια την πολιτεία που τους ανέθρεψε και τους προσέφερε αυτές τις πνευματικές απολαύσεις. Το **χρέος** αυτό των φυλάκων γίνεται ακόμη **πιο επιτακτικό** σε **ώρες κρίσης**, όταν οι θεσμοί και οι αξίες δοκιμάζονται· όσο περισσότερο οι άξιοι αρνούνται να αναλάβουν αξιώματα, τόσο περισσότεροι ανάξιοι θα καταλαμβάνουν την εξουσία οδηγώντας την κοινωνία στην έσχατη παρακμή. Οφείλουν λοιπόν να συνειδητοποιήσουν – με την πειθώ ή τη βία – το **ρόλο** τους ως **πνευματικών ανθρώπων** : να διαφωτίσουν τους απαίδευτους, να ξεσκεπάσουν τους διεφθαρμένους πολιτικούς. Αν δεν ξεσηκώσουν αυτοί τους νωθρούς και δεν καταγγείλουν τους επιτήδειους, ποιος θα το κάνει;

Μονάδες 15

Β2. Ο νόμος στον Πλάτωνα προσωποποιείται· δίνει την εντύπωση ενός προσώπου που με το κύρος και την ισχύ του γίνεται ο κύριος ρυθμιστής των λειτουργιών του κράτους, η ψυχή της πολιτείας. Βέβαια, ένας τέτοιος

ΟΡΟΣΗΜΟ

κυβερνήτης, όσο κι αν παρουσιάζεται από τον Πλάτωνα προσωποποιημένος, λειτουργικά είναι ένας απρόσωπος άρχοντας, χωρίς ανθρώπινα σφάλματα και παρεκκλίσεις, χωρίς συναισθηματισμούς και αδυναμίες : είναι ο ιδεώδης κυβερνήτης, ο άρχοντας – φιλόσοφος της *Πολιτείας*.

Ακριβώς επειδή ο νόμος δεν κάνει διακρίσεις ανάμεσα στους πολίτες, δε νοιάζεται για την εξασφάλιση της ευτυχίας μόνο των λίγων, των «εκλεκτών» (*νόμῳ οὐ τοῦτο μέλει, ὅπως ἕν τι γένος ἐν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει*). Αντίθετα, πρωταρχικό **μέλημά** του είναι να βρίσκει τρόπους για να είναι **ευτυχισμένο όλο το κοινωνικό σώμα** (*ἐν ὅλῃ τῇ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι*). Κι αυτό γιατί η ευδαιμονία είναι ένα κοινωνικό αγαθό, που προορίζεται για όλους τους πολίτες ανεξαιρέτως.

Η ευημερία αυτή εξασφαλίζεται με τη δημιουργία **αρμονικών σχέσεων** μεταξύ των πολιτών (*συναρμόττων τούς πολίτας*), η οποία ξεκινά από τα μέρη της ατομικής ψυχής (*ἐπιθυμητικόν, θυμοειδές, λογιστικόν*). Μέσα από τη διαδικασία της αυτογνωσίας και τον συνακόλουθο αυτοπεριορισμό αποφεύγεται η αδικία, γιατί ο καθένας με **κοινωνική συνείδηση** κάνει πράξη το έργο που εκ φύσεως του έχει ανατεθεί, προσφέροντας τις υπηρεσίες του στο κοινωνικό σώμα (*ποιῶν μεταδιδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφελίας … ὠφελεῖν*), χωρίς να πολυπραγμονεί. Κι αν ο ίδιος αδυνατεί να οριοθετήσει τη δράση του, οφείλει να συμμορφώνεται στις υποδείξεις του σοφότερου, δηλαδή του νομοθέτη· ο τελευταίος δίνει μάθημα **κοινωνικής ευθύνης**, δίνει στον πολίτη να καταλάβει πως οι πράξεις ή οι παραλείψεις του πάντα έχουν αντίκτυπο στους συμπολίτες του (*ἐμποιῶν τοιούτους ἄνδρας … σύνδεσμον τῆς πόλεως*).

Επομένως, η αρμονία του όλου επιτυγχάνεται με την υποταγή των κατώτερων στους ανώτερους (με την πειθώ ή τη βία) και την προσφορά των αρχόντων-φιλοσόφων στο κοινωνικό σύνολο. Αυστηροί περιορισμοί ισχύουν για όλες τις τάξεις. Η δικαιοσύνη απαιτεί από τον καθένα «*πράττειν τά ἑαυτοῦ*» με ζητούμενο την

ΟΡΟΣΗΜΟ

ευπραγία όλων. Αυτή είναι η βάση της ιδανικής πολιτείας.

Μονάδες 15

Β3. «Όσοι από τους φύλακες – επικούρους υποστούν με επιτυχία τις κρίσεις που έχουν καθορισθεί προάγονται μετά τα πενήντα τους έτη σε φύλακες παντελείς, δηλαδή σε φύλακες – άρχοντες (βασιλείς). Οι ενασχολήσεις αυτής της ολιγάριθμης αρχηγεσίας (ελίτ) είναι εν μέρει πρακτικές (διοίκηση του κράτους) και εν μέρει θεωρητικές, δηλαδή ενασχόληση με τις επιστήμες και τη φιλοσοφία. Οι άρχοντες έχουν την ευθύνη για την εκπαίδευση της νέας γενιάς των φυλάκων, ζουν μακάρια, επειδή απολαμβάνουν τις πνευματικές ηδονές που μόνο αυτές διαρκούν, και όταν πεθάνουν τιμώνται ως ήρωες.
Οι *φιλόσοφοι – βασιλεῖς* (ο όρος *βασιλεύς* στον Πλάτωνα δηλώνει απλώς τον άρχοντα, όχι τον απόλυτο μονάρχη που αντλεί την εξουσία του από το κληρονομικό δικαίωμα ή από τη θέληση του Θεού) είναι προσωπικότητες που δεν διαθέτουν μόνο γνώσεις και συνθετική σκέψη, αλλά πείρα ζωής, διοικητικές ικανότητες και αδαμάντινο χαρακτήρα. Αναλαμβάνουν την εξουσία από αίσθηση καθήκοντος για να διοχετεύσουν μέσα στη νομοθεσία τη σοφία τους και την ακεραιότητά τους. Δεν διαθέτουν ούτε προσωπική περιουσία ούτε καν οικογένεια για να είναι αδέκαστοι, ανεπηρέαστοι και ολόψυχα αφοσιωμένοι στο κοπιώδες λειτούργημά τους».

Μονάδες 10

Β4.

- **εφαρμογή** : συναρμόττων
- **εύχρηστος** : καταχρῆται
- **ανέφικτος** : ἀφικέσθαι / ἱκανῶς
- **βλασφημία** : ἔφαμεν / ἔφη
- **αλησμόνητος** : ἐπελάθου / ἐπελαθόμην
- **διένεξη** : διαφερόντως
- **αφετηρία** : ἀφιῇ
- **δύσπιστος** : πειθοῖ

ΟΡΟΣΗΜΟ

- **ανεπιφύλακτα:** φυλάττειν
- **ιδιοτροπία :** ἐπιτρέπειν / ἐπιτρέπεται/ τρέπεσθαι

Μονάδες 10

Αδίδακτο κείμενο

Αἰσχίνου *Κατά Κτησιφῶντος*, 2

Γ. Θα ήθελα λοιπόν, άνδρες Αθηναίοι, και η βουλή, δηλαδή οι πεντακόσιοι, και η εκκλησία του δήμου να διοικούνται σωστά από τους άρχοντες και (θα ήθελα) να ισχύουν οι νόμοι, τους οποίους θέσπισε ο Σόλωνας, σχετικά με τη σωστή συμπεριφορά (ή: την ευπρέπεια) των ρητόρων, για να υπήρχε η δυνατότητα στον πιο ηλικιωμένο πολίτη, όπως ακριβώς ορίζουν οι νόμοι, αρχικά να δίνει τις πιο συμφέρουσες συμβουλές στην πόλη με σύνεση από την εμπειρία (του), αφού ανέβει στο βήμα (για να μιλήσει) χωρίς φωνές και φασαρία, και δεύτερον (για να ήταν δυνατό) όποιος θέλει τώρα πια από τους υπόλοιπους πολίτες να διατυπώνει τη γνώμη του για το καθετί, ανάλογα με την ηλικία του, ο καθένας χωριστά και με τη σειρά (του)· γιατί έτσι μου φαίνεται πως και η πόλη μπορεί να διοικείται με τον καλύτερο τρόπο και οι δίκες μπορούν να μειωθούν σημαντικά.

Μονάδες 20

Γ. 1 α. (ὦ) ῥῆτορ
οἱ πολῖται
σωφρονέστατα
ταῖς κρίσεσιν
ἐλάττονες / ἐλάττους

Μονάδες 5

β. ἐπισταίην
προστάξαι / προστάξειε
παριέναι

ΟΡΟΣΗΜΟ

ἀποφανῶμεν
γενοῦ

Μονάδες 5

Γ. 2. α.

τούς πεντακοσίους : επεξήγηση στο «τήν βουλήν».

ὑπό τῶν ἐφεστηκότων : εμπρόθετος προσδιορισμός του ποιητικού αιτίου στο απαρέμφατο «διοικεῖσθαι».

τῶν ῥητόρων : γενική υποκειμενική στο «τῆς εὐκοσμίας».

τῷ πρεσβυτάτῳ : (απλή) δοτική προσωπική στο απρόσωπο ρήμα «ἐξῆν».

ἐξ ἐμπειρίας : εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας στο απαρέμφατο «συμβουλεύειν».

τά βέλτιστα : άμεσο σύστοιχο αντικείμενο στο απαρέμφατο «συμβουλεύειν».

ἀποφαίνεσθαι : υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα «ἐξῆν», τελικό απαρέμφατο.

ἄριστα : επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο απαρέμφατο «διοικεῖσθαι».

Μονάδες 8

β. Οὕτω **ἂν** ἡ πόλις ἄριστα **διοικοῖτο.**

Μονάδες 2

ΟΡΟΣΗΜΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

Μαστραντώνη Αναστασία
Σαρμπάνη Ειρήνη